

ШЕЈХУЛИСЛАМ ҺАЧЫ АЛЛАҺШҮКҮР ПАШАЗАДӘ:

«ГӘДИМ ВӘ МҮГӘДДӘС ӘЛИФБАМЫЗ ВАР»

— Мөһтәрәм Шејхулислам! Халгымызын милли мәдәни шүүрунун көрүнмәһиш жүксәлиши зәһәнмәһиш башлыча әләмәтләриндәндир. Тарихимиз, хусусилә сон 70 илдин тарихи јенидән нәзәрдән кечирилир, коммунист идеолокијасынын буховларындан азад олунур. Беләликлә, бәли олур ки, һәјәтиһизда бир сыра мәсәләләрин һәллиндә зоракылыға јол верилиһиздир. Инди Азәрбајҗан халгыны нараһат едән мүһүм мәсәләләрдән бири дә әлифба мәсәләһидир. Һәр шејдән әввәл, бүтөвлүкдә бу проблемә Сизин мүнасибәтиниз билмәк истәрдиһ...

БИСМИЛЛАҺИР-РӘҺ-МАНИР-РӘҺИМ!
Инсаны гадир Аллаһ јаратмышдыр. Дили дә инсанлара Таһриһимиз бәхш етмиһидир—һәр халгын, һәр тајфанын өз дили вәр. Дилә гаршы һәр һансы бир гәсд Улу Јараданын ирадәсинә гәсддир. 20-чи илләрдә Азәрбајҗан дилинә гаршы зоракылығы—халгын әһәһәһи әлифбадан мөһрүм олунмасыны мөһз белә гәсд һесаб едирәм. Бу, һәр шејдән әввәл, сијасәт иди—халгын көкүндән, мөһәһи дәрәҗәләриндән төһрид етмәк, Аллаһдан ајырмаһ, симасызлаһдырмаһ истәјирдиләр ки, «ишығлы кәләчәјин гуручулары» сырасына «көнүлү» салмаһ асан олсун. Азәрбајҗанда Кирилл әлифбасынын төһбиги исә һәмдин сијасәтин икинчи мәрһәләһи иди. Бу сијасәтин јурдумузу, халгыһизы нәјә кәтириб чыхардығы һаһија јахшы бәллидир.

Аллаһа шүкүр ки, инди бу барәдә ачығ даныша билирик. Һагсызлығлары арадан галдырмаһ үчүн јоллар ахтарырыр. Мәсәһимизә һанл олмаға имкан вәрдыр.

Дикәр төһрәдән, јухарыда демийдим ки, әлифбанын дөјишдирилмәһи сијасәт иди. Нә кизләдим, сөзүн дүзү инди бу мәсәләнин јенидән галдырылмасынын да сијасәт олдуғундан еһтијат едирәм. Бәли, бу чох мүһүмдүр. Лакин һәр шејин вахты вәр. Истәр-истәмәз белә бир суал мејдана чыхыр: мөкәр әлифбанын дөјишдирилмәһи инди бизим үчүн әһәһи вәһи проблемдир? Бәлкә баш гатмаға, бизи һәлли һеч чүр тәһирә салына билмәјәчәк даһа мүһүм проблемләрдән — халгыһизын тарихи вә күндәлик гајыларындан узағлаһдырмаға сәј кәстәрилир? Нә исә...

— Һәр һалда әлифба әтрафында дискуссияларда ики апарычы истигаһәт вәр: биринчиси әрәб әлифбасына, икинчиси исә латын әлифбасына кәчмәк. Бу мәсәлә илә бағлы Зағағгаһија Мүсәлманлары Руһани Идарәһинин мөһтеји һечәдир?

ФИКРИМИЗЧӘ, халгын әһәһи бәһи иһләтдији, әрәб графикасына әһәһәһәһи әлифба өзүнә гајтарылмалыдыр. Биз ону мүгәддәс сајырыр. Чүнки Бәһүк Аллаһыһизын бәндәләринә бәхш етдији Гүрәһи-Шәриф онлара мөһз әрәб әлифбасы илә чатдырылыб. Бу әлифба Ислаһын мүгәддәс идејаларынын дүнјада даһа мөһиш јајылмасына, бүтүн мүсәлманларын һәмрәјлијинә, даһа сых әләғә сахламаһына имкан јарадыр.

Әһи әлифбаһиз сајәһиндә халг гәдим тарихинә, әчдаһларыһизын мөһәһи ирһинә јијәләһә биләр. Беләликлә, икијә бөлүнмүш халгыһизын бир әлифбасы оларды. Чәнубла Шималы бир-биринә јахынлаһдырарды. Ахы, азәрбајҗанлылар демәк олар ки, бүтүн дүнјада ики әлифбасы олан јекәнә халгдыр вә төһиһидир ки, бу онларын говушмасына ачығ-аһкар әһкәл төһәдир.

— Латын әлифбасынын төһрәфдарлары ону әрәб әлифбасына һисбәһән садаһијинә хусуси әһәһијјәт верирләр. Бу мөһәһи чох вахт Мирзә Фәтәли Ахундовун нуфузуна истигнад едирләр...

БУ, мөһүм мәсәләдир, өзү дә 20-чи илләрдән кәлир. Јенә һәр шеји төһәдән башламаға нә еһтијач вәр?

Елә һәһиәләр вәр ки, онлара гијмәт верәркән «садаһидир вә ја мүрәккәбдир», «гәбул еләмәк олар вә ја олмаз» кими принципләри әһәһи кәтүрмәк дүзкүн дејил. Ана дили дә, әлифба да бу гәбилдәндир. Башға чүр ола да билмәз. Јохса, һаһи әһ аһан, чөһи икинчә иһарәдән — нөгтә вә тиредән ибарәт олан Морзе әлифбасыны гәбул едәрди.

Доғма ана дили, доғма әлифба чөһин ола билмәз вә чөһин дә дејил. Мән буну там мөһулијјәт һисси илә дејирәм. Кирилл јаһыһизын өзү үчүн артығ доғма һесаб едәнләрдән өтрү әһи әлифба нә гәдәр чөһиндирсә, әрәб графикаһына алыһанлар үчүн дә Кирилл јаһыһизы бир о гәдәр мүрәккәбдир. Әрәб әлифбасыны чөһи ики-үч аја өјрәнмәк мүмкүндүр. Бизим мәһчидләрин чохунда фәалијјәт кәстәрән мөһтәбләр буна јахшы мисалдыр.

Ону да дејим ки, мән һеч бир дилин, һеч бир әлифбанын, о чүмләдән латын әлифбасынын әләһијинә дејиләм. Әһсинә, бу фикирдәјәм ки, һәр бир инсан нә гәдәр чох дил вә әлифба билсә, бир о гәдәр јахшыдыр. Тәәһсүф ки, харичи өлкәләрин сакинләринин чоху бир һечә өһнәби дил билдији һалда биздә белә адамлар һәдһиз дәрәчәдә азыр. Халгыһизын сүрәһли жүксәлиши, заманла ајағлаһа

билмәһи, елм вә иғтисадијјатыһизын чөһгүн инкишафынаһи бу чатышмаһығ тарихән гыса бир вахтда арадан галдырылмалыдыр.

Мирзә Фәтәлинин әһи әлифбаја гаршы чыхмасы мәсәләһинә кәлинчә, әлифба ислаһатында онун нә мөһсәд күддүјүнү унутмаһ олмаз. О јаһырды: «Мүсәлманларын русларла јадлаһмамасы, һечә дејәрләр, онлара гајнајыб-гарышмасы сон дәрәчә вәһиһидир». Халгларын јахынлаһмасы Аллаһа да хоһ кәдәр аһма бу, дилиһизин вә әлифбаһизын, милли ләјағәтиһизин гурбан вермәк һесабына олмалыдыр.

— Шејх һәһрәтләри! Мөһүмдүр ки, һәр ики һалда ортаја чох бәһүк әһкәлләр чыхаһ. Бир әлифбадан башгасына кәчмәји Сиз һечә төһәһүр едәјирһизин?

ҺӘР шејдән әввәһ кәрәк бу мәсәләдә төһә-төһәһиһијә јол верилмәһин. Биз инди елә бир зәһәнәдә јаһајырыр ки, һәр һансы гәһи гәрара кәләмәк үчүн јүз өлчүб-бир бичмәлијик. Һәр бир иһдә, хусусилә әлифба мәсәләһиндә илк нөһбәдә халгын истәји вә мөһәһијә нәзәрә алынмалыдыр. Һәр бир азәрбајҗанлыја дөһли олан бу мәсәләдә халгын јекдил рәјини өјрәнмәк үчүн үмүмхалг референдуму кәчпирилмәһи мөһсәдәүјүндүр.

Вәһәһәһи әләјкүм вә рөһмәтуллаһи вә бәрәкатуһи!

— Мүһәһијәһи кәрә гәһәтиһизин охучулары адындаһ Сизә тәһәккүр едирик.

Мүһәһијәһи апарды:
А. АҒАЗАДӘ.